

SREDNJA AMERIKA

1. Geografski položaj i veličina Srednje Amerike

Srednja Amerika obuhvata kopneni most između Sjeverne i Južne Amerike kao i Zapadnoindijska ostrva, a geografsko i geološki do kopnene prevlake Tehuantepek pripada kontinentu Sjeverne Amerike. Kopno Srednje Amerike od prevlake Tehuantepek do prevlake Darién na granici između Paname i Kolumbije naziva se Centralna Amerika.

- **Američka prevlaka** predstavlja uzak međumorski pojas koji povezuje Sjevernu i Južnu Ameriku, a razdvaja Tih i Atlanski okean, dužine 2000 km od Teuantepečke do Darjenske prevlake.
- **Antilska Amerika** obuhvata niz ostrva u zapadnom dijelu Atlantskog okeana između Sjeverne i Južne Amerike. Zahvata površinu od 234 000 km². Pružaju se od poluostrva Floride i Jukatana do sjeverne obale Venecuele. Dijele se na **Velike Antile, Male Antile i Bahamska ostrva**.
- **Veliki Antili** obuhvataju : **Kubu, Hispanjolu, Jamajku, Portoriko, Pinos i Kajmanska ostrva**.
- **Mali Antili** zahvataju: **Djevičanska ostrva, ostrva Zavjetrine i ostrva Privjetrine**, zatim grupe ostrva sjeverno od južnoameričkog kontinenta Trinidad i Tobago i holandska ostrva: **Aruba, Bonear i Kuraso**.
- **Bahamska ostrva** se pružaju sjeverno od Velikih Antila, a jugoistočno od poluostrva Floride. Važnija ostrva: Velika Bahama, Veliki Abako, Andros, Velika Eskuma, Krst, Long i brojna druga.

2. Geološka struktura i reljef

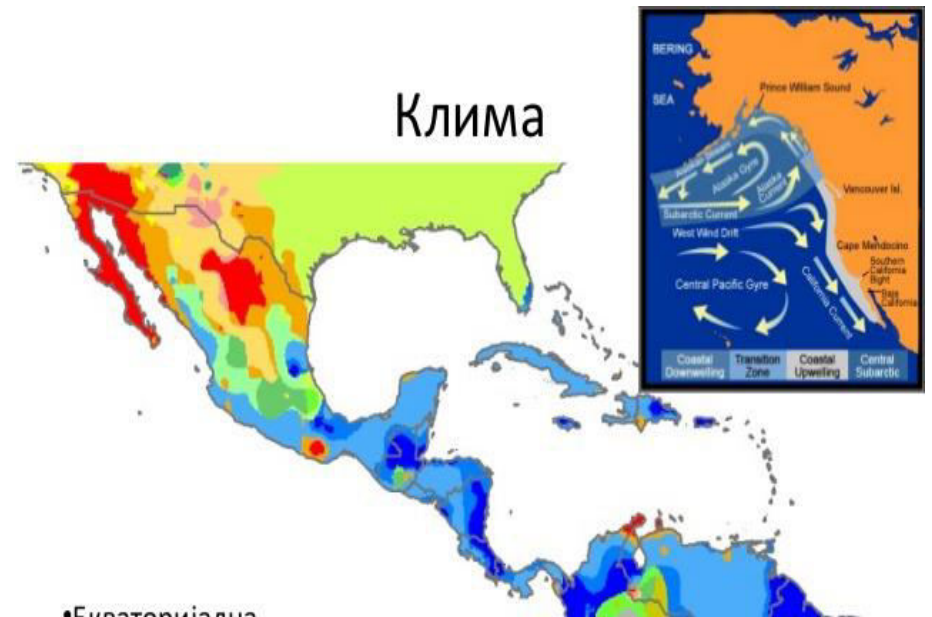
Izdvajaju se tri velike cjeline

1. Meksička visija sa zalivskom nizijom,
 2. Uski međumorski pojas,
 3. Zapadno indijska ostrva.
- **Meksička visija** sve do Teuantepečke prevlake na jugu predstavlja produžetak planinskog zapada iz SAD-a. Tercijarno nabiranje i kasniji erozivni procesi stvorili su reljef za koji su karakteristične visoravni i ivična planinska strana koja se strmo spuštaju prema moru, dok su mlađi tektonski pokreti izazvali živu vulkansku djelatnost, pa su se lave naširoko razlile preko starijih slojeva.
 - **Uski međumorski pojas kopna**, od Teuanatepečke prevlake do istočne granice Paname, karakterišu visije razdijeljene udolinama.
 - **Zapadno-indijska ostrva** obuhvataju Velike Antile, Male Antile i Bahamska ostrva.

3. Klima

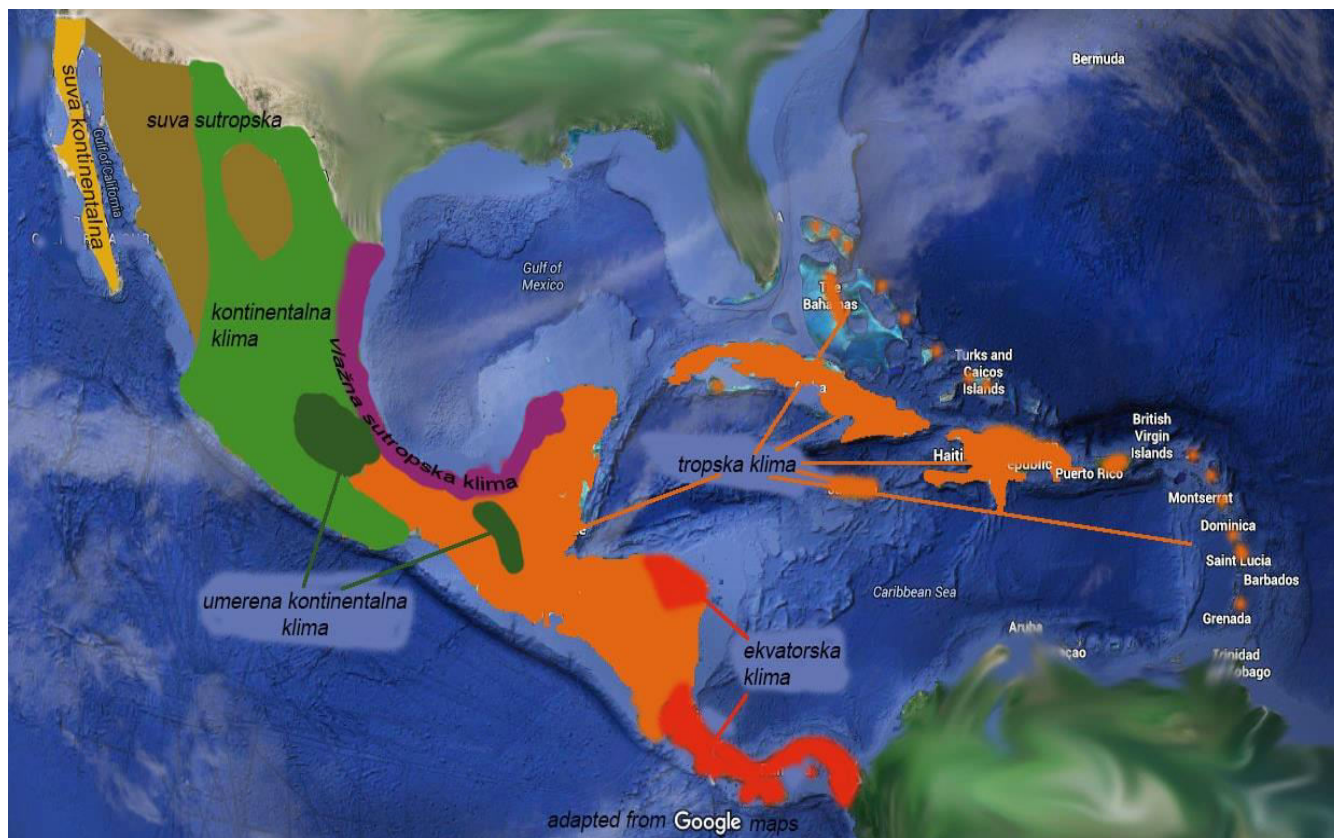
Američka prevlaka predstavlja izrazito toplu i vlažnu tropsku pokrajinu, ali reljefi položaj njenih razbacanih djelova dosta mijenjaju te osobine.

- Pacifička strana prevlake pod uticajem Tihog okeana, koji je tu nešto hladniji, i pod uticajem hladne okeanske struje smanjuje isparavanje. Humidni uticaji mora na zapadnoj strani Meksika su ograničeni, pa su njegovi zapadni i sjeverni predjeli sušne pokrajine.

- Екваторијална
- Саванска
- Степска
- Пустињска
- Полупустињска

- Američka prevlaka ne poznaje zime, prosječne temperature januara nijesu niže od 20°C, topli pasatni vjetrovi puni vlage donose velike količine kiše (1000—1500 mm godišnje)
- Antili se nalaze u zoni sjevernog tropskog pojasa. Zapadna ostrva su ponekad zimi izložena hladnim vjetrovima sa sjevernoameričkog kopna, dok je na istočnom dijelu Antila i Bahama prisutan pasat.

4. Hidrološke karakteristike

- Rijeke pripadaju slivovima Tihog i Atlantskog okeana a manjim dijelom i unutrašnjim jezerima.
- Najveća rijeka Atlantskog sliva je Rio Grande koja predstavlja graničnu rijeku između Meksika i SAD-a. Duga je 2896 km, površine sliva 642 320 km².
- Druge veće rijeke ovog sliva su : Ušumakinta, Grijalva, Motagua, Ulua, Aguar, Patuka, Koko, San Huan, Čagres i druge.

Od rijeka Pacifičkog sliva izdvajaju se Balsas, Rio Grande de Santjago, Sonora, Džiba, Rio Grande de San Miguel i druge.

Rijeka Rio Grande

Jezera Srednje Amerike

Jezero Nikaragva je slatkovodno jezero u jugozapadnoj Nikaragvi, tektonskog porijekla površine 8157 km². Najveće je jezero u Centralnoj Americi, 19-to po površini u svijetu.

- **Jezero Managva** je drugo po površini jezero u Nikaragvi, ima površinu od 1042 km². Nalazi se na zapadu zemlje, ime jezera je kovanica Španaca koja se dobija kombinujući ime plemena Manga i riječi za vodu (agua).

- **Baiano** je jezero u istočnom dijelu Pokrajine Paname, stvoreno kada je Bianco rijeka pregrađena 1976, godine. Dobilo je naziv po Baiano, lideru robova Paname u XVI vijeku.

- **Gatun jezero** je veliko vještačko jezero u Republici Panami, gradi veliki dio Panamskog kanala. Stvoreno je od Gatun brane preko rijeke Chagres. Ima površinu od 425 km². U vrijeme kada je nastalo bilo je najveće vještačko jezero u svijetu, i njegova brana je bila najveća na Zemlji.
- **Jezero Apanas** se nalazi na sjeveru Nikaragve. Stvoreno je od brane na Rio-Tuma na sjeveru Jinotega. Ima površinu od 51 km².

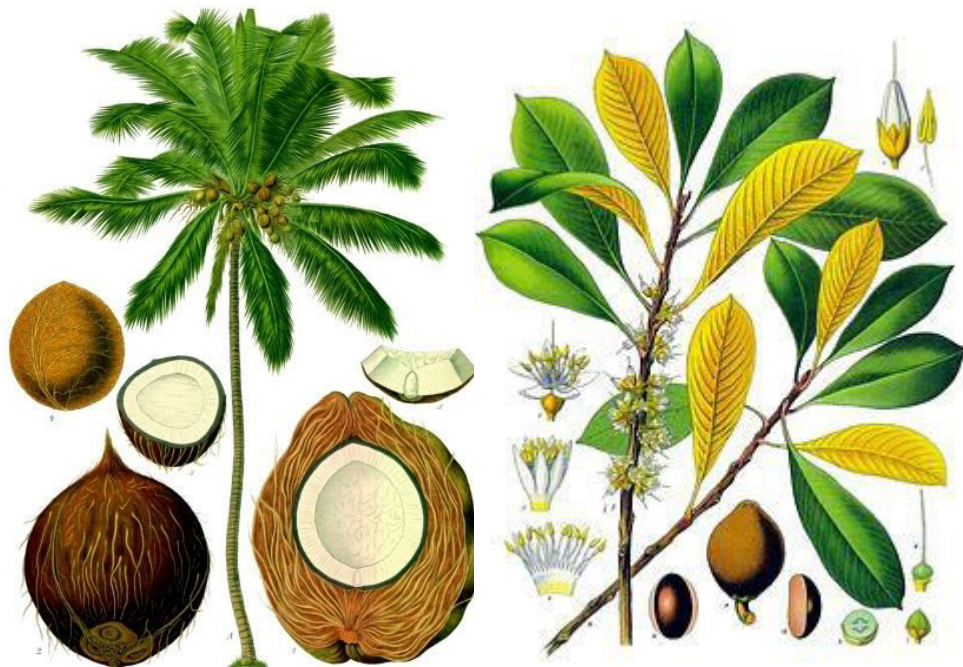
- **Jezero Iojoa** je najveće jezero u Hondurusu sa površinom od 285 km², jezero je vulkanska oblast koja se od pleistocena do holocena sastojala od kratera i lave. Jezero je destinacija popularna po ribolovu kao i poznatom diverzitetu.
- **Jezero Atitlan** je najdublje jezero u Centralnoj Americi sa max dubinom oko 340 m. Nalazi se zapadno-sjeverozapadno od Antigva, vulkanskog je porijekla, popunjavanje ogromnog Caldera formirano u erupciji prije 84000 godina.
- **Jezero Amatitlan** se nalazi u jugo-centralnom dijelu Gvatamale, u centralnoj visoravni na 1186 m iznad nivoa mora. Ima površinu 33 km².
- **Jezero Izabal** je najveće jezero u Gvatemali sa površinom od 589,6 km², poznato kao Golfo Dulce. To je dom za Manatee jaguara, pauk majmuna i divno mjesto za posmatranje ptica.

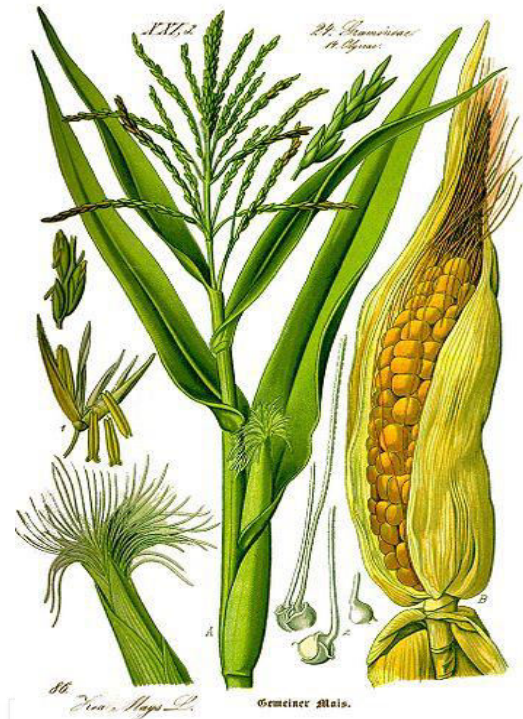
5. Biljni i životinjski svijet

U čitavoj tropskoj Americi postoje klimatsko-vegetacijski spratovi po kojima je bilje raspoređeno na sledeći način:

Prvi sprat dopire do 600 m visine, to su biljke tropske temperature „vruća zemlja“, od 23°C do 26°C. Kulturne biljke vruće zemlje su: kakaovo drvo, kaučukovo drvo, kokosova palma, banane, šećerna trska i duvan. Iznad 300 m visine počinje kultura kafe.

- **Drugi sprat** se prostire između 600 i 800 m visine-, „umjereno topla zemlja“. Tu se temperature kreću između 18°C i 23°C. Od kulturnih biljaka a najznačajnija je kafa koja se najviše gaji na visinama između 600 i 1200 m visine, a od ostalih kulturnih biljaka banane visoko dopiru u ovaj pojas, a dobro uspijevaju i kukuruz i duvan kojima je ovdje pradomovina.

- **Treći sprat** se prostire između 1800 i 4000 m visine-,, hladna zemlja“. Temperature se ovdje kreću od 9°C do 18°C, i do mraza može da dođe u svakom godišnjem dobu. U donjim djelovima sprata rastu sutropske šume koje idući naviše prelaze u hrastove i druge listopadne, a zatim u četinarske šume. Što se tiče kulturnih biljaka u ovom spratu se uglavnom ističu žitarice i voće.

U **životinjskom svijetu** preovladavaju endemične vrste ptica, insekata, riba, vodozemaca i kopnenih mekušaca. Na južnim ostrvima žive mali aguti, a na ostrvima Kubi i Haitiju kukcožder solenodan. U kolonijalno doba, Španci su uvezli domaće životinje iz Evrope. Danas se uzgajaju konji na Kubi a mule na Haitiu.

Solenodon paradoxus

Dasyprocta aguti

6. Geografsko-istorijske osnove razvoja

Za početak perioda velikih geografskih otkrića se uzima kraj XV i početak XVI vijeka. To je vrijeme širenja geografskog horizonta i burnog razvoja geografije i kartografije.

Kristofer Kolumbo je 1492. godine sa svojom ekspedicijom stigao do jednog od ostrva Bahamskog arhipelaga kojeg je Kolumbo nazvao San Salvador (Sveti spasitelj) i tako je otkriven Novi Svijet. Kolumbo je mislio da ovo ostrvo pripada Azijskoj Indiji pa je urođenike koje je tamo zatekao nazvao Indijancima. Od tada se sva ostrva u srednjoj Americi zovu Zapadna Indija. Putujući dalje Kolumbo otkriva i nekoliko manjih ostrva, uključujući i Kubu.

- Da bi učvrstio špansku vlast u novootkrivenim zemljama kraljevski dvor naređuje Kolumbu novu ekspediciju. Ostrva na koja nailazi 21 dan nakon što je napustio Kanarska ostrva naziva Deziraja, zatim nalazi Marija Galanda, treće ostrvo naziva Dominika, a poslije otkriva Gvadelup. Nakon toga kreće ka Hispanjoli i otkriva Monserat, Sveti Martin i Sveti Bartolomej. Kolumbo podiže Izabelin grad koji je postao prvo naselje Evropljana u Novom svijetu. Zatim kreće na zapad i otkriva Portoriko 1494.g, a zatim Jamajku.

- Na treću ekspediciju kreće 1498.g i otkriva ostrvo Trinidad, i obalu današnje Venecuele i ušće današnjeg Orinoka. Otkriva i ostrva Sveti Vinsent, Grenada i Margarita.
- Na svoju četvrtu plovidbu Kolumbo kreće 1502.g kada detaljno ispituje obale Hondurasa, Nikaragve, Kostarike, Paname i Darijanskog moreuza. Ploveći uz obale Srednje Amerike prvi stupa u dodir sa narodom i kulturom Maja. U Španiju se vraća 1504.g i odriče se svih titula i u bijedi umire 20. maja 1506.g.
- *Kolumbove zablude* da su novootkrivene zemlje samo ostrva na istoku od Azije prvi je naučno opovrgao Amerigo Vespuči, koji je obavio 4 plovidbe u Novi svijet od kojih je najznačajnija treća kojom se spustio na jug duž brazilske obale i dolazi do zaključka da je ovo kopno odvojeno od Azije i da je otkriven jedan Novi svijet – Amerika.

- Jedan od španskih osvajača **Fernando Kortes** kreće na Meksiko 1521.g. i osvaja glavni grad Asteka, Tenohititlan. 1536.g. Otkrivaju Kaliforniju, a nakon toga se usmjeravaju na istraživanja i osvajanja Južne Amerike.

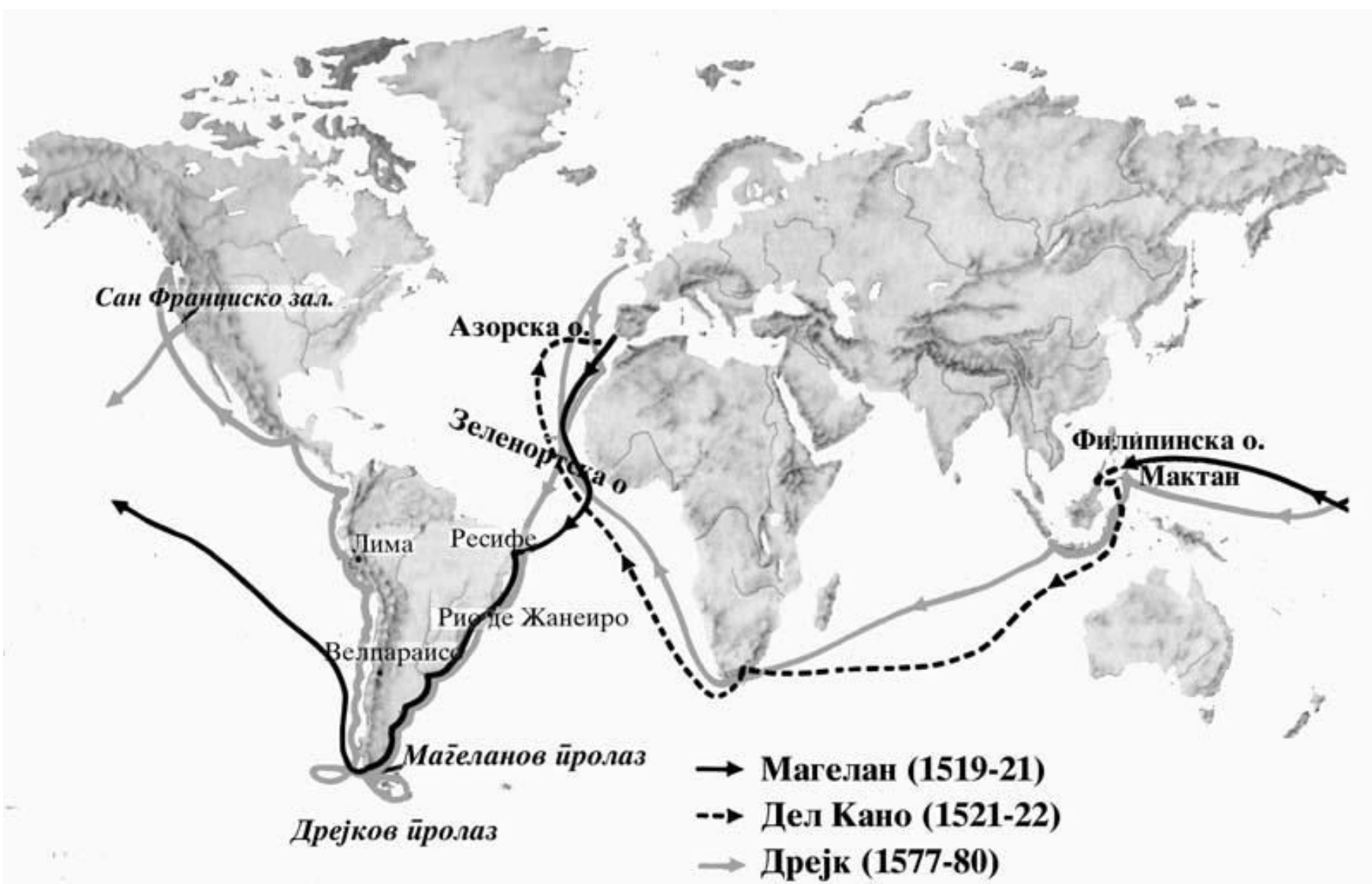

- **Fernando Magelan**, portugalski plemić i pomorac na osnovu izučavanja geografskih karata, kao i na osnovu globusa Johana Šenera iz 1515.g na kome je na jugu Amerike prikazan morski prolaz koji povezuje Atlantski i Tihi okean, razrađuje plan plovidbe oko zemlje, koji prihvata španski kralj Karlo. On kreće na ekspediciju sa pet brodova 1519.godine iz luke San Lukar De Barameda na jugu Španije. Stiže do Kanarskih ostrva, zatim do Sijera Leonea i preplovivši Atlantik stiže do Brazila i nastavlja dalje na jug.

- Ploveći između Južne Amerike i Ognjene zemlje flota ulazi u Tihi okean 1520.g. I zadržan ogromnim, mirnim okeanom naziva ga Tihi.1521.g. stiže do prvog Polinezijskog ostrva i nastavljaju ka zapadu do Filipinskih ostrva.
- U jednom sukobu sa domorodačkim stanovništvom, na ostrvu Cebu 1521.g. Magelan je poginuo ne dospjevši da dovrši svoju plovidbu oko svijeta.
- Do Molučkih ostrva dijelilo ga je 2700 km da bi tako postao prvi čovjek koji je oplovio svijet. 6. septembra 1522.g. nakon tri godine plovidbe ekspedicija je uplovila u špansku luku Huan Sebastijan Del Kano i ovom plovidbom je potvrđena teorija o loptastom obliku Zemlje.

7. Istorijat naseljavanja

Prije dolaska Kolumba u Americi, starosjedilačko indijansko stanovništvo je naseljavalo planinske predjele Američke prevlake. Najznačajnije su bile civilizacije Maja i Asteka.

- **Maje** su naseljavali poluostrvo Jukatan i Gvatemalu. Bavili su se uzgajanjem kukuruza, zemlju su obrađivali kolektivno i služili su se kamenim i drvenim oruđem. Imali su kalendar, pismo i umjetnost.
- Na Anauačkoj visoravni Meksika **Asteci** su razvili svoju kulturu. Prvo su bili nomadi, a kasnije su se bavili zemljoradnjom.

- Prastanovništvo Antilskih ostrva je poticalo sa prostora Sjeverne Amerike. U doba otkrića sačuvalo se samo u zapadnim djelovima Kube i na ostrvu Haiti, jer su ga potisnuli **Aruaki** koji su se doselili iz Južne Amerike. Aruake su dijelom pokorili a dijelom istrijebili i potisnuli iz Malih Antila Karibi, novi doseljenici iz Južne Amerike.
- **Karib** je indijanski narod porijeklom sa Malih Antila. Pleme je ie dobilo po jezičkoj porodici Cariban kao i plemenima koja govore jezicima te porodice. Na Malim Antilima su gotovo nestali, osim stotinjak na ostrvu Dominik.

8.Kolonizacija i stvaranje novih država

U Srednjoj Americi je zastupljen španski sistem kolonizacije koji je bio od samog početka zastupljen na dominaciji i eksploataciji starosjedilačkog stanovništva. Iz osvojenih zemalja izvlačilo se što više dobara i bogastava. Iz Španije u kolonije je dolazio vrlo mali broj ljudi. U sistemu kolonizacije glavni akteri su bili: aristokrate, vojnici i sveštenici. U osvojenim zemljama najbolja zemljišta pripala su visokoj aristokratiji i crkvi. Španci su u svoje posjede unijeli i evropske žitarice (pšenicu , ječam i ovas, mediteransku maslinu, vinovu lozu, agrume..)

- 1898.g. Španci su izgubili i poslednju stopu zemlje na Prevlaci, ali njihov kulturni uticaj i dalje se zadržao.
- U XIX vijeku dolazi do stvaranja nezavisnih država: Meksiko (1821.g.), Gvatemala (1839.g.), Salvador (1841.g.), Honduras (1838.g.), Nikaragva (1838.g), Kostarika (1838.g.), dok je Panama stekla nezavisnost u XX vijeku.
- Osamdesetih godina XX vijeka nezavisnost je dobio i Beliz, jedina država koju nijesu kolonizovali Španci, već Englezi.
- Krajem XVII vijeka Englezi su držali ostrva San Kristobal, Barbados, Dominik, Monserat, Antigva, Barbuda i Jamajku. Francuzi su držali ostrva Tortug, Gvadalupe, Sveti Bartolomej, Sveti Martin.